

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadienis priedas

2003 m. sausio 11 d.

Nr. 7 (2)

Saturday supplement January 11, 2003

No. 7 (2)

Lietuvių literatūros arimai

Algimantas A. Naujokaitis

Viena gausiausių ir įtakingiausių kūrybinių organizacijų Lietuvoje — Rašytojų sąjunga. Dabar ji priskaičiuoja 373 savo narius — prozininkus, poetus, dramaturgus, vertėjus, literatūros kritikus. Net 32 Rašytojų sąjungos nariai gyvena ir kuria užsienyje, dauguma jų — lietuviškoje išeivijoje. Tarp jų gilia vaga lietuvių literatūroje išarę ir tebekuriantys — Alė Rūta, Algirdas Landsbergis, Eglė Juodvalkė, Violeta Kelertienė, Julija Švabaitė-Gyliene, Jonas Zdanys, Vitalija Bogutaitė-Keblienė, Vytautas Volertas, literatūros tyrinėtojas ir kritikas Rimvydas Šilbajoris, Australijoje gyvenanti poetė Aldona Veščionaitė-Janavičienė, Kanadoje — vertėjas Valdas Petrauskas, ir Lietuva sugrįžęs mūsų poezijos ažuolas Kazys Bradūnas, poetė prozininkė ir dramaturgė Birutė Pukelelytė, istorinių romanų autorius Juozas Kralikauskas ir kiti. Visai neseniai į Lietuvos rašytojų sąjungą įstojo Londone gyvenantis žinomas mūsų prozininkas Kazimieras Barėnas. Veiklūs ir produktyvūs taip pat Rašytojų sąjungos nariai — Izraelyje gyvenantys Grigorijus Kanočiūsis, Ichokas Meras, Prūsų žemės gimęs, o Vokietijoje apsigyjęs, poetas Alfredas Franskaitis, rašantis vokiečių ir lietuvių kalba.

Šie ir kiti duomenys apie bendrą rašytojų šeimą, brolią vienaip ar kitaip atsispindėjo gruodžio 13 d. Vilniuje įvykusiame Lietuvos rašytojų sąjungos suvažiavime. Kreipdamasis į visus — čia ir išeivijoje gyvenančius, šios kūrybinės organizacijos narius, ataskaitiniame pranešime Ra-

šytojų sąjungos pirmininkas Valentinas Sventickas pasakė:

— Ačiū jums visiems; — einate į talką darbuose ir saugote lietuvių literatūros garbę. O Lietuvos Respublikos prezidentas Valdas Adamkus savo sveikinime suvažiavimui apibūdino mūsų rašytojų bendriją: „Esate visuomeninė jėga, kuri pajėgi veikti Lietuvos intelektualinį ir kultūrinį gyvenimą, brandinti visuomenę tikrųjų vertybių pagrindu, suteikti kasdieniniam gyvenimui kultūrinį matmenį. Todėl tiek jūsų suvažiavimui, tiek visiems Rašytojų sąjungos nariams, kaip ir visai šandieninei Lietuvos intelektualų bendrijai, linkiu aktyviai dalyvauti šalies gyvenime, aktyviai išsakyti savo nuomonę aktualiais krašto šandienai ir ateičiai klausimais, svarbiausiais prisidėti prie bendros ateities kūrimo ne tik savo kūryba, meno kalba, bet ir pilietine pozicija“.

Šį kartą Rašytojų sąjungos suvažiavimas savo svarstymų turiniu buvo kitoks, negu vykęs prieš ketverius metus. Kone visą savaitę Rašytojų klube vyko suvažiavimui skirti mūsų poezijos, prozos, eseistikos, literatūrinės spaudos aptarimai, apžvalgos, svarstymai, apėmę pastarųjų ketverių metų laikotarpį nuo buvusio suvažiavimo. Kad tos apžvalgos ir įžvalgos į rašytojų arimus būtų išsamesnės, dalykiškesnės, objektyvesnės, buvo pakviesti kvalifikuoti literatūros tyrinėtojai iš Lietuvos literatūros ir tautosakos instituto, iš universitetų. Svarstymuose dalyvavo ir skaitytojai.

Prozos akiračiai

Literatūros ir tautosakos

instituto šiuolaikinės literatūros skyriaus vadovė J. Sprindytė pripažino, kad per pastaruosius ketverius metus mūsų proza buvo ne tik gausi (per metus išleidžiama po 15–20 vien romanų, neskaitant nuotykių), bet ir patraukli, nes ji įvairi. Antai, panašius, negalios ištiktų žmonių likimus geroje, iš kitų išsiskiriančiose knygose vaizduoja klaipėdietis rašytojas J. Šikšnelis (romanas *Kryžius medžio žalio*) ir iš poezijos į prozą pasukusi Eglė Juodvalkė (beletrizuoti memuarai *Cukraus kalnas*), bet jų knygų intonacijos skirtingos. Savo romanuose P. Dirgėla sugeba prabilti ne apie individą, panardintą į gyvenimo juodumą, kaip yra R. Gavelio prozoje, bet atkuria, modeliuoja mūsų valstybės istorijos vingius, lemiančius tą žmones supantį juodumą. Vieni prozininkai telkiasi po postmodernizmo sparnais (M. Ivaškevičius, H. Kunčius), kiti, dažniausiai vyresnės kartos rašytojai, ištikimi savo stilistikai, besiremiančiai realizmo tradicija (J. Mekelinskas, A. Počius, R. Granauskas). V. Gasiliūnas pridūrė, kad ta tradicinė proza (net R. Granausko) jau pailsėkusi viršūnėje, ir vargu ar pajėgs stiebtis aukščiau. J. Sprindytė paminėjo talentingą prozininką J. Skabliauskaitę, pažymėdama, kad jos paskutiniam romanui *Kitas kraujas* vis dėlto neišėjo į naudą pernelyg didelis jo atitrūkimas nuo realybės. Ir kai kurioje kintojose pastarųjų ketverių metų gausioje prozoje prelegentė pasigedo kokybės. Labiausiai skaitytojų ir kritikų pastebimoje, iš kitų knygų išsiskiriančioje postmodernistinėje prozoje ima vyrauti klišėkasis pradai, kas sveikintina mūsų drovioje kultūroje, tačiau šios krypties kai kurių kurinių autoriai ima kartotis, susmulkėja iki menkų nereikšmingų aprašymų, pasikartojimų.

Apžvelgdama pastarųjų metų knygas, Vilniaus universiteto dėstytoja, autoritetinga literatūrologė A. Petrulytė, stengėsi išryškinti naujasias lietuvių prozos tendencijas. Pasak jos, jei anksčiau mūsų romanas vaizduodavo koki nors įvykį, nuotyki, dabar pats jų rašymas tampa nuotykiu. Čia turbūt pavyzdžiui galėtų būti M. Ivaškevičiaus paskutinis romanas *Žali*. Be neįdomiausiu pastarojo dešimtmečio lietuvių poetinės prozos pavyzdžiui A. Petrulytė nurodė L. Gutausko poetinės struktūros romaną *Vilko dantų karoliai*. Literatūrologė taip pat teigiamai įvertino R. Šerelytės, V. Juknaitės, B. Vilimaitės, J. Ivanauskaitės, J. Kunčino pastarąsias knygas, o poetas A. Marčėnas apmaudžiai pastebėjo, kad aptarime kalbėje literatūros žinovai apėjo skaidrias H. Čigriejaus noveles.

Apie pastaraisiais metais suklestėjusią moterų prozą kalbėjo literatūros tyrinėtoja

Nauja Lietuvos Rašytojų sąjungos valdyba. Pirmoje eilėje iš kairės: Petras Palilionis, Danielius Musinskas, Onė Baliukonė, pirm. Jonas Liniauskas, Jonas Strielkūnas, Valentinas Sventickas; antroje eil.: Robertas Keturakis, Petras Dirgėla; trečioje eil.: Eugenijus Ališanka, Juozas Aputis, Marcelijus Martinaitis, Kornelijus Platelis, Vytautas Martinkus, Rimantas Černiauskas (dar priklausė Sigitas Geda, Antanas A. Jonynas ir Renata Šerelytė).

S. Daugirdaitė. Ji vėlgi gerai įvertino E. Juodvalkės *Cukraus kalną*, V. Juknaitės prozą *Parašyta moterų*. Čia Daugirdaitė pasidžiaugė, kad pagaliau turime ir moterų literatūros istoriją — 2001 m. leidykla „Alma littera“ išleista prof. V. Daujotytės stambų veikalą *Parašyta moterų*. Čia apžvelgta bei išnagrinėta ir išeivijos moterų rašytojų kūryba.

Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto darbuotojai nagrinėjo tik Rašytojų sąjungos narių knygas. O tekstologas V. Gasiliūnas sakė, kad geros prozos netrūksta ir už šios sąjungos ribų. Jo nuomone, N. Gaskaitės-Zemaitienės romanas *Užversk židinių vanduo*, beje, pažymėtas Čikagoje leidžiamo laikraščio *Lietuvių balsas* premija; savo gilia gyvenimo tikrove, kovos su sovietine okupacija plačia panorama, persveria du, — ta pačia tema rašiusių, Rašytojų sąjungos narių M. Ivaškevičiaus ir R. Keturakio knygas.

Poetas A. Šlepkas teigiamai įvertino, tarsi iš tamsios nežinios į ryškią šviesą iškėlė, ne kokios garsios leidyklos, o Vilniaus šiuolaikinio meno centro 2000 m. kukliai išleistą jauno prozos knygą *Ode rutinai*. Kai paskaitai šią nedidukę, bet lyg dinamitą stiprią knygėlę, tave lyg tankas būtų parbloškęs, — pripažino A. Šlepkas. Knygą skaitytojų pri-trenkia atvirai, autentiškai, net nešabdomu žargonu pertaikta mūsų šiandieninio jaunimo gyvenimo ir buities he-padailinta tikrove. Literatūros įvykiu tapo šešiolikmetės moksleivės vilnietės V. Blazytės šiemet pasirodęs romanas *Geltona pievė*. Problemiški santykiai su tėvais, vienvietė, gyvenimas gatvėje, narkomanija — viskas, su kuo tenka susidurti šiuolaikiniam paaugliui, telpa į šią, labiausiai perkamą, greit tapusią populiariausią, knygą, teigė jaunosios kartos rašytojas M. Burokas.

Tekstologas V. Gasiliūnas sakė, kad Lietuvos skaitytojų dabar labiausiai domina tikrovė atspindinti knygose, memuarai, dienoraščiai. Pasak kalbėtojo, literatūros kūrinio

vertė vis dėlto nusako laikas. Galbūt tik po dešimtmečio ar kelių pasirodys, kad į užmarštį nueis kai kurie čia išgirti, išaukštinti romanai ar apysakos, o bus skaitoma kad ir kukli, nežymi rašytojo ir žurnalisto E. Ulduko šiemet išleista atsiminimų knygėlė *Ketvirtis amžiaus po Genriko Zimono sparnų*, atskleidžianti daugelio susovietintos Lietuvos žmonių likimus, nuogai aprašanti sovietinės okupacijos laikotarpio spaudos, žurnalistikos padėtį.

Prozos aptarime kalbėjęs rašytojas K. Almenas šiuolaikinėje mūsų prozoje kaip tik pasigedo visuomeninių ir politinių įvykių, tikro gyvenimo atspaus. Nė vienas rašytojas kol kas nesiėmė grožinės prozos priemonėmis pa-vaizduoti Lietuvai be galo svarbų Sąjūdžio laikotarpio.

Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto mokslinis bendradarbis V. Šuikštis pareiškė, kad mūsų kritikai dažnai neskiria pelną nuo grūdų. Jo nuomone, nepelnytai nutyli-mas idomus, provincijoje gyvenantis ir kuriantis, prozininkas J. Laucė — nauja figūra mūsų literatūroje, tradicinei romano formai suteikusi aktyvaus mastymo ir dinamiškos raidos pradmenis, aprašomus istorinius įvykius grindžiant tikslia dokumentine informacija, ko mūsų prozoje pasigenda K. Almenas, skaitytojai.

V. Šuikštis pasidžiaugė, kad pagaliau iš užmaršties prikeliamas talentingas, A. Nykos-Niliūno aukštai įvertintas egzodo rašytojas, prustiško stiliaus tęsėjas Vytautas Janavičius. Rašytojų sąjungos leidykla rengiasi išleisti jo romaną *Nevykėlio užrašai*, apysaką *Pakeliui į Atenas*, apskaitą *Laiškas sūnui*.

Poezijos aukštumos

Pradėjusi pokalbį apie pastarųjų ketverių metų mūsų poeziją, literatūros kritikė E. Drungytė pabrėžė, kad per tą laiką buvo išleista labai daug eilėraščių rinkinių, bet tarp jų tikrosios poezijos knygų mažoka. Tad panašiai, kaip ir aptariant mūsų prozininkų derlių, buvo kalbama tik apie įdomiausius, per keturmetį ryškiausius pasireiškusius poetus.

Tiek E. Drungytė, tiek kiti literatūros tyrinėtojai bei kritikai, kaip įsidėmėtinus autorius, paminėjo J. Vaičiūnaitę, O. Baliukonę, G. Cieškaitę, D. Kajoką, V. Kukulą, A. Mikutą, Puišytę, E. Juodvalkę su paskutiniu jos dvikalbiu rinkiniu *Veidrodis ir tuštuma*.

Ypač aukštai įvertinta, jau amžinybėn iškeliavusi, poetė N. Miliauskaitė, jos paskutinė rinktinė *Sielos labirintai*. Tomis dienomis mus pasiekė savitraštyje 7 meno dienos paskelbta apklausa apie labiausiai vertintą rašytojų knygą.

Pasak joje dalyvavusio ir tarsi su Vilniaus vertintojais susišaukusio, R. Šilbajorio, toje N. Miliauskaitės rinktinėje „gyvenimo meilė tokia intensyvi ir paprasta, kad visos jos eilės persisunkia magika, žodžio burtai kažkur pusiau-kelėje tarp sielos ir maldos, kai siela išvirsta į maldą“.

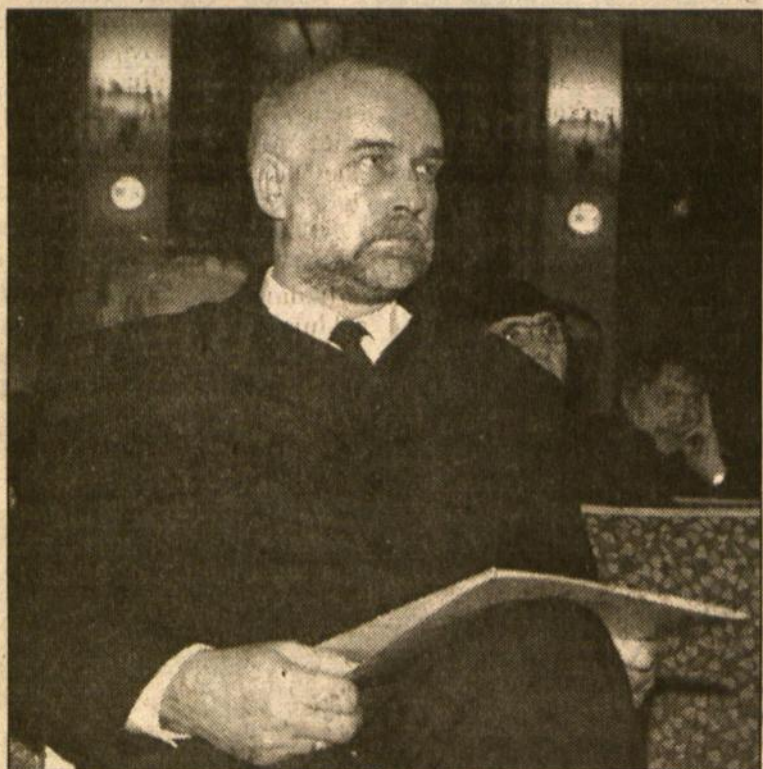
Literatūrologės E. Drungytės nuomone, aukso amžiaus pasiekė V. Bložės poezija. Aptarime kalbėjęs poetas V. Kukulas išskyrė taip pat Justino Marcinkevičiaus atsinaujinusią pastarųjų metų poeziją, pridurdamas, kad ji yra stipriausia alternatyva postmodernizmui.

Poetas ir kritikas V. Kukulas sakė, jog gera poezija į kitas kalbas neišverciama, o tokios pas mus nedaug. Nebent dėl ypatingų savo poezijos savybių toks gali būti V. Braziūnas su neseniai pasirodžiusiu rinkiniu *leimėleimėleimėle*. Literatūros kritikas V. Sventickas pažymėjo, kad maloniai nustebino Vilniuje išleista paskutinė išeivijos poeto J. Zdanio knyga *Dūmų stulpai*. Lyg broliui dvytniai poezijos aukštumų sėkmingai siekia A. Marčėnas ir S. Parulskis.

Kyla naujos lietuvių poezijos žvaigždės. Pasak V. Kukulo, suklusti verčia patį tolimiausiam Lietuvos kampelyje — Skuode — kuriantį poetą D. Paulauskaitę. Ir jos eilių sklinda tokia tyla, kurios mūsų poezijoje jis dar nėra girdėjęs. Dėmesio vertas jaunas poetas R. Stankevičius su rinkiniu *Randas*, o taip pat jo audringojo bendraamžio D. Simonio eilės.

Suvažiavimo išvakarėse buvo aptarta taip pat pastaraisiais metais pagyvejusi lietuviškoji eseistika. E. Baliulytė, L. Jonušys, kiti literatūros tyrinėtojai bei humanitarai eseistiką atskyrė nuo publicistikos, pažymėję, kad eseistika-tai aktyviausias literatūros žanras, praplečiantis literatūros lauką. Geriausiai įvertintos pastaraisiais metais išleistos aukštos vertės eseistikos knygos — antros laidos susilaukusi G. Beresnevičiaus *Ant laiko ašmenų*, M. Martinaičio *Laiškai Sabos karalienei*, S. Gedos *Žydintys lubinai pilialaknio fone*, V. Daujotytės *Esė apie poeziją ir esmą*, pagaliau V. Juknaitės *Išsiduosi Balsu*.

Nukelta į 2 psl.

Naujasis Lietuvos Rašytojų sąjungos pirm. poetas Jonas Liniauskas. Kęstučio Vanago (Elta) nuotr.

Šio šeštadienio priedo puslapiuose:

Lietuvos Rašytojų sąjungos arimuose. — 1 psl.

Vilniaus Valstybinio kvarteto koncertas. — 2 psl.

Koncertavo Motekaičiai; Samuel Beckett gyvenimas ir kūryba. — 3 psl.

Naujas Varpo numeris; „velniškos pamokos“. — 4 psl.

Už kūrybinius nuopelnus suvažiavimo laureatu pripažintas poetas Justinas Marcinkevičius. Iš kairės: kadencija baigęs Rašytojų sąjungos pirm. Valentinas Sventickas, poetas J. Marcinkevičius ir premijos mecenatas, Vilniaus akcinės bendrovės atstovas, Juozas Rakauskas.

Algimanto Žižiūno nuotr.

Lietuvių literatūros arimai

Atkelta iš 1 psl.

E. Baliulytė atkreipė dėmesį į savaitraštyje *Šiaurės Atėnai* spausdinamus jaunos esėistės G. Radvilavičutės rašinius.

Vis dėlto atskirų rašytojų nuopelnus lietuvių literatūrai per pastaruosius ketverius metus galutinai nustatė ir 10 labiausiai pasižymėjusių autorių nominacijos bei per minėtą laikotarpį išleistas jų išmintinas knygas suvažiavimui pateikė Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto literatūros tyrinėtojai. Tai V. Bložė su eilėraščių poema *Tuštuma*, P. Dirgėla *Karalystės epo Ceremonijų knygos*, R. Gavelis (romanas *Septyni savižudybės būdai* ir *Sun-Tzu gyvenimas šventame Vilniaus mieste*), S. Geda (eilės ir poemos *Sokratas kalbasi su vėju*, esė *Žydintys lubinai piliakalnių fone*), L. Gutauskas (romanas *Laiškai iš Viešvilės ir Šešėlių*), V. Juknaitė (vienoje knygoje sudėti romanas *Sėrmėnys*, apysaka *Stiklo šalis* ir drama *Formulė*, esė *Išsižuosiu*), B. J. Marcinkevičius (poema *Carmina minora*, baladžių poema *Devyni broliai*), M. Martinaitis (eilėraščiai *Tolstantys*, esė romanas *Laiškai Sabos karalienei*), S. Parulskis (esė rinkinys *Uogi drabužiai*), R. Šerelytė (romanas *Lėdynmečio žvaigždės*, novelės *O ji tepasakė miau*).

Iš šių prozininkų ir poetų suvažiavimas slapto balsavimu dar išrinko savo kūrinybais nuopelnais ypač pasižymėjusį rašytoją. Daugiausiai savo kolegų balsų gavo laureatų pripažintas Justinas Marcinkevičius. Jam įteikta 10,000 Lt premija, kurią parūpino Vilniaus akcinė bendrovė (Ergo). „Ergo-Lietuva“, o įteikė jos atstovas J. Rakauskas. Gerai, kad ir Lietuvoje jau pradeda atsirasti dosnių kultūros mecenatų!

Beje, suvažiavimo išvakarėse dovana atkeliavo ir iš

užjūrio — išeivijos rašytojas Stasys Dziugas, dosniai remiantis Lietuvos bibliotekas, šį kartą Rašytojų sąjungos bibliotekai atsiuntė daugiatomę *Enciclopedia Britannica*, kitų vertingų leidinių. Už tai Rašytojų sąjunga S. Dziugui išreiškė nuoširdžią padėką.

Lietuvių literatūros užribiai

Prieš suvažiavimą vykusia me prozos aptarinėjimo literatūros tyrinėtoja J. Sprindytė sakė, kad, lyginant su Vakarų šalimis, mūsų literatūra yra gana jauna, ir būtų bergždžios pastangos joje surasti europietiška romana, visais atvejais tinkama kitoms tautoms.

Rašytojų sąjungos suvažiavime pateikta lietuvių literatūrinio gyvenimo kronika ir bibliografija vertia abejoti tokiu mūsų literatūros apibūdinimu. Juk, pavyzdžiui, Švedijoje vien per dvejus pastaruosius metus išleistas penkis mūsų rašytojų knygos: E. Ališankos, S. Gedos, G. Grajausko, S. Parulskio poezijos rinktinės, stambi antologija, kurioje, be kita ko, įdėta ir egzodo rašytojų Liūnos Sutemos, A. Nykos-Niliūno, B. Pakelevičiūtės, T. Venclovos kūryba. Dar daugiau mūsų prozininkų ir poetų knygų išleista Lenkijoje, Rusijoje, J. Mero, G. K. Novičiaus, V. Jasukaitytės, J. Ivanauskaitės, E. Ališankos, kitų lietuvių rašytojų knygas išleido Ispanijos, Prancūzijos, Suomijos, Turkijos, Čekijos, Bulgarijos ir kt. leidyklos. Išeivijos rašytojo A. Skėmos romanas *Balta drobė*, į latvių kalbą išverstas T. Rullio, 2000 m., išleistas Rygoje. O kokius vartus (ne plyšius!) mūsų literatūrai į Vakarus atvėrė Frankfurto tarptautinė knygų mugė! Vien Vokietijoje, Oberhausene esanti leidykla „Athe-na“ ėmė kasmet leisti po ke-

lias, į vokiečių kalbą išverstas, lietuvių rašytojų knygas. Rašytojų sąjungos suvažiavime pateikti duomenys rodo, jog per porą pastarųjų metų vokiečių kalba išleista per 40 lietuvių rašytojų knygų.

Rašytojų sąjungos tarptautinių ryšių direktorius E. Ališanka suvažiavime priminė, kad Lietuvos rašytojų sąjunga yra Europos rašytojų Kongreso, o nuo 1997 m. — Baltijos rašytojų tarybos narė. Visai neseniai Lietuvos rašytojų sąjunga įsijungė į dar vieną tarptautinį projektą „Baltic Ring“, kuriame dalyvauja Baltijos regiono valstybių rašytojų organizacijos. Didžiąją dalį šio projekto paramos tikimasi gauti iš Europos Sąjungos, tad lietuvių rašytojai turės galimybę dalyvauti įvairiuose šio projekto renginiuose — vertėjų seminaruose, konferencijose.

Rašytojų sąjunga jau sukūrė internetinį puslapį (http://eleres.prantel.lt), kuris kol kas pateikia tik bendro pobūdžio informaciją. Šį puslapį numatyta plėtoti, parengti literatūrinio portalo projektą. Jame bus teikiama įvairiausio pobūdžio informacija — apie rašytojus, Poezijos pavasario bei kitus renginius, autoriai galės skelbti savo kūrybą. Ateityje šis puslapis bus rengiamas ir anglų kalba.

Bendrumo jausmas būdingas ir mūsų santykiams su Lietuvių rašytojų draugija — ataskaitiniame pranešime suvažiavimui pažymėjo Rašytojų sąjungos pirmininkas V. Sventickas. Jis pasakė, kad 2000 m., kovo mėn., jis kaip Rašytojų sąjungos pirmininkas pirmą kartą per visus laikus nuvykęs į Čikagą, bendravo su dideliu būriu Lietuvių rašytojų draugijos narių, išsipasakojo vieni kitiems, sutarė dėl bendrų darbų. Rašytojų klube rengiami susitikimai su Lietu-

voje viešiniiais išeivijos rašytojais, kartu su visuomene paminimos jų sukurtos datos, pristatomos jų naujos knygos. Viešais kultūros ir humanizmo reikšniais tapo J. Aisčio, B. Brazdžionio, A. Vaičiulio palaidojimas Lietuvoje.

Veiklos gairės

Suvažiavime aptarta Rašytojų sąjungos valdybos, revizijos komisijos veikla, rašytojų poilsio namų „Urbo kalnas“ remontas. Jį baigus, ne tik Lietuvoje, bet ir išeivijoje gyvenantiems Rašytojų sąjungos nariams su šeimomis susidarys geresnės poilsio sąlygos Nidoje.

Buvo priimtos Rašytojų sąjungos įstatų pataisos. Be kita ko, naujai priimti papildyti įstatymai nusako, kad Rašytojų sąjungos nariu gali būti ne tik Lietuvos pilietis, bet ir užsienietis, nuolat gyvenantis Lietuvoje, parašęs išvertę ir išleidęs reikšmingų literatūros kūrinių, literatūros mokslo ir kritikos veikalų. Tokiu sąjungos nariu tapo Lietuvoje dabar gyvenantis amerikietis poetas, prozininkas ir vertėjas Kerry Shaw Keys. Ne Lietuvoje gyvenantis rašytojas gali būti ir Rašytojų sąjungos asocijuotais nariais. Priimti įstatymai numato, kad Rašytojų sąjungos suvažiavimas gali suteikti šios sąjungos garbės nario vardą Lietuvos ir kitų valstybių piliečiams, ypatingai nusipelnusiems lietuvių literatūrai ir jos garsinimui pasaulyje. Atviru balsavimu pirmaisiais RS garbės nariais tapo Nobelio premijos laureatas Czesław Miłosz ir latvių rašytojas Knūt Skujenieks. Rašytojų sąjungos įstatuose taip pat užrašyta, kad Rašytojų sąjunga bendradarbiauja su Lietuvių rašytojų draugija, veikiančia išeivijoje.

Pasibaigus Rašytojų sąjungos ir jos valdybos pirmininko V. Sventicko dviem kadencijoms, pagal įstatus, suvaži-

Rašytojų sąjungos suvažiavimo salėje. Pirmoje eil. iš kairės: poetas Jonas Juškaitis ir vienas vyriausiųjų Rašytojų sąjungos narių — Viktoras Alekna. Algimanto Žižiūno nuotr.

vimas turėjo išrinkti naują pirmininką. Buvo patvirtinti du kandidatai — poetas, Rašytojų sąjungos pirmininko pavaduotojas Jonas Liniauskas. Tik keleto balsų persvara Lietuvos rašytojų

rius Kornelijus Platelis ir poetas, Rašytojų sąjungos pirmininko pavaduotojas Jonas Liniauskas. Tik keleto balsų persvara Lietuvos rašytojų

sąjungos ir jos valdybos pirminku išrinktas J. Liniauskas. Beje, suvažiavime buvo jaučiama, kad rašytojų brolia nenoriai atsiskyrė su savo veikliu, įžvalgiu, visiems tolerantišku vadovu V. Sventicku, rašytojų vadintu savo „prezidentu“. Tiesą sakant, šiek tiek gailiuosi, kad mūsų įstatymai yra demokratiški, nes turėjome labai neblogą savo „prezidentą“... Suprantu, reikia keisti, užtenka; demokratija — blogis, nors niekas nieko geriau nesugalvojo ir t.t., bet žmogiškai man gaila, — pareiškė poetas A. Marčėnas suvažiavimo dieną išėjusiame savaitraštyje *Literatūra ir menas*. Visų rašytojų vardu prozininkas J. Aputis įteikė V. Sventickui gražią atsisveikinimo dovana.

Suvažiavime išrinkta nauja Rašytojų sąjungos valdyba, revizijos, etikos komisijos, priimti dokumentai, tarp jų priimimas naujai išrinktam Lietuvos Respublikos prezidentui, kad jis niekad nepamirštų, jog yra toks žodis-kultūra.

Suvažiavime padėkos už vaisingą veiklą nusipelnusi Rašytojų klubo vadovė Janina Rutkauskienė. A. Žižiūno nuotr.

Po Carnegie Hall — PLC

Vilniaus Valstybinis kvartetas. Iš kairės: Audronė Vainiūnaitė, Artūras Šilalė, Girdutis Jakaitis ir Augustinas Vasiliauskas.

Malonu pastebėti, kad ryšium su menišku Lietuvos Nacionalinės Filharmonijos Valstybinio Vilniaus kvarteto pasirodymu praėjusi sekmadienį New York Carnegie (Weill) salėje, Čiurlionis, kaip lietuvis kompozitorius, gavo labai palankų pripažinimą, tiesiog, legendą pavadintas! *New York Times* laikraščio recenzentė Anne Midgett savo recenzijai parinko tokį užvardinimą: „String Quartet — A Lithuanian Legend's Century-Old Quartet, or Most of it“ (Legendinio lietuvių šimtmetis kvartetas, ar bent jo didžioji dalis).

Pirmiausia ši pastebėjimo, kad Čiurlionis šį kvartetą parašė 1901-1902 metais — taigi prieš šimtmetį, kada jis studijavo Leipzigo konservatorijoje, kad kūrinys šviesus ir patrauklus, tikrai vertas pasiklausymo. Užvardinimo pasakutiniai keli žodeliai nukreipti į paskutinįją kvarteto dalį, kuri esanti žuvusi ir dėlto kvartetas skambas neišbaigtai — nors švelniai, bet be kulminacijos. Kaip Vilniaus styginio kvarteto stiprybė, ji nurodo ansamblinį susigroįmą. Dargi pažymėjo, kaip entuziastiškai kvartetą sutiko sausakimša Weill salė.

Koks malonumas ir garbė mums, kad šis pasaulinio lygio ansamblis, dalyvavęs prestižiniuose tarptautiniuose festivaluose Austrijoje, Italijoje, JAV-se, Liuksemburge, Meksikoje, Prancūzijoje, Rusijoje, Suomijoje ir Vokietijoje, o su koncertais beveik viso pasaulio žemynų koncertinėse sostinėse, rado laiko prieš savo koncertus Los Angeles ir San Francisco sustoti pas mus Čikagos priemiestyje ir duoti įsimenanti koncertą.

Koncertas įvyko antradienį, sausio 7 d. vakarą, Palaiminto Jurgio Matulaičio misijos bažnyčioje, Lemont, IL. Kvar-

tetą pakvietė šios misijos choras. Tikriausiai šio choro dėka koncertą susirinko tiek daug, tokios pat entuziastinės publikos, kad visi bažnyčioje netilpo.

Kvartetą sudaro Audronė Vainiūnaitė ir Artūras Šilalė — pirmas ir antras smuikai, Girdutis Jakaitis — viola ir Augustinas Vasiliauskas — violončelė. Koncertas buvo žavus, sakytum, ištiesi romantiškas. Jei jau kelis kartus girdėtas Čiurlionio kvartetas, neatsibosta savo svajingumu, kaip gerai, kad į programą buvo įtrauktas Juozo Gruodžio man pirmąkart girdėtas vienos dalies d-moll kvartetas, nors gal ir mažiau suprantamas savo struktūrinio požiūriu. Gruodis keletą dešimtmečių vėliau už Čiurlionį studijavo irgi Leipzige, kur susipažino su to laiko kūrybos stiliaus krūpimis. Gruodžio kūrinys gal stigo autoriaus idėjinio apsisprendimo, buvo jaučiama kiek dirbtinumo, kiek ir ne visai pagrįstų metro, tempų ir tirštų harmonijos mišrinių. Tikriausiai nesu vienas tokio nusiteikimo. (Pagal Juozą Zilevičių, Gruodis, po studijų sugrįžęs į Lietuvą, bent dešimtį metų nebuvo visuomenės tinkamai suprastas). Bet štai, šio styginio ansamblio labai šilto perdavimo ir užtikrintos, itin kintančios užbaigos dėka, visas kūrinys, jei nesužibėjo, tai nors atsities.

Žymiai patraukliau, vietomis klasiškai, praskambėjo

Franz Schubert vienos dalies e-moll kvartetas *Allegro assai*. Po pertraukos sekė Robert Schumann'o kvartetas Nr. 3, A-dur, op. 41. Jis būdamas penkių dalių, puikiai atsvėrė koncerto antrąją dalį: *Andante espressivo*, *Allegro moderato*, *Assai agitato*, *Adagio molto* ir *Finale: Allegro molto vivace*. Vilniaus Styginio kvarteto negalima vertinti pagal jo dinamiką, toną ar techniką, o tik pagal meninę visumą, ir tai aukščiausiu lygiu! Ansamblis tikrai susigrojęs ligi mažiausių detalių — nieko nei pridėsi, nei atimsi.

Programos pabaigoj misijos choristės visiems kvarteto na-

riams įteikė po gėlių puokštę. Atsistojusi publika kėlė kvartetui ovacijas. Bisui buvo sugrotas dar vienas, labai lietuviškai ir romantiškai nuskaubėjęs, per anksti mirusio Juozo Pakalnio kūrinys *Mažas preliudas*. Šia proga malonu pasveikinti ir labai muzikalią, kultūringą publiką (kuri suprato tarpe atskirų kvarteto dalių neploti). Tam, be abejo, padėjo tvarkingai išspausdintos programos.

Kaip iš Audronės Vainiūnaitės vėliau patyriau, jie visas koncertines išvykas patys organizuoja. Taip jau buvo nuo seno, kai prie sovietų ir Vakarų Europą išvykti nė sva-

jot negalėjo. O kvartetui gal reiktų gero rangovo, kad nereiktų šiems profesionalams, kaip iš kitur nugirdau, „galą su galu durstyti“. Tokiam meniniam lygiui pasiekti yra įdėta nesuskaitoma eilė darbo valandų. Kiekvienas darbas vertas savo atpildo. Molonu, kad prieš keletą savaitių Lietuvių fondas šiam, Lietuvai garbę keliančiam, kvartetui paskyrė Antano Razmos muzikinę premiją. Jie tikrai verti jos, ir daugiau! Tikiuosi, kad ir Palaiminto Jurgio Matulaičio misijos choras Vilniaus Styginio kvarteto nenukrius.

Faustas Strolia

Lietuvių meno ansamblis „Dainava“ š.m. sausio 19 d., 3 val. popiet, Šv. M. Marijos Gimimo bažnyčioje (Marquette Park, Chicago) ruošia religinį koncertą, pavadintą „Marija, gelbėk mus“. Koncertas skirtas 1991 m. sausio 13-osios aukų Vilniuje prisiminimui ir 50 metų sukakčiai nuo Sibiro lietuvių maldaknygės *Marija, gelbėk mus* (autorė Adelė Dirsytė) paminėti. Ansambliui vadovauja muz. Darius Polikaitis. Kartu su chorą programoje dalyvauja solistai — Danutė Mileikienė, Algimantas Barniškis, Marius Polikaitis, muz. Ričardas Sokas ir orkestras.

Programos atlikėjai po 2002 m. gruodžio 28 d. Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje vykusio koncerto. Iš kairės: Ramunė Motekaitienė, Kazys Motekaitis, Bronius Motekaitis, Manigirdas Motekaitis, Milda Motekaitytė-De Voe, Lina Jakštytė-Motekaitienė, Liudas Motekaitis. Z. Degučio nuotr.

Apie S. Beckett gyvenimą

„Laimingas Samuel Beckett, — taip garsusis anglų režisierius Peter Brook pavadino skyrių apie žymų XX amžiaus airių dramaturgą savo knygoje „Kaitos taškas“. „Beckett mes turime būti dėkingi už galbūt pačius išpuodingiausius ir netikėčiausius mūsų šimtmečio dramaturgijos kūrinius“, — rašė P. Brook.

S. Beckett (1906-1989) — vienas iškiliausių amžiaus rašytojų: dramaturgas, romanas, eseistas, poetas, re-

žisierius, 1969 m. Nobelio premijos laureatas. Jį vadino „vienatvės apaštalu“, „absurdo teatro kūrėju“, „nuostabiai beprotišku airiu“, rašančiu anglų ir prancūzų kalba.

Jis gimė 1906.04.13 Dubline (Airija) — kaip vėliau didžiavosi: „Gimiau per Didįjį penktadienį, kuris buvo dar ir trylikta diena!“ Apie savo vaikystės dienas Dubline, vidutinės klasės protestantų šeimoje, vėliau rašė: „Galima sakyti, kad mano vaikystė buvo laiminga. Nors nedaug te-

turėjau talento būti laimingu. Tėvai viską dėl manęs darė, o aš dažnai jaučiausi vienišas...“

Šis, iš vaikystės atėjęs, S. Beckett vienatvės jautimas vėliau tapo pagrindine rašytojo kūrybos tema: visi jo herojai ieškos tarpusavio bendrumo, kurio jiems trūksta, jie visą gyvenimą žiūrės į savo vidinį pasaulį...

Kaip ir visi vidutinių airių šeimų vaikai, Samuel mokėsi prancūzų kalbos, skambino pianinu, lošė tenisą. 1927 metais išvyko mokytis į Paryžių, kur prasidėjo jo — jauno rašytojo — kelias. Čia jis susipažino su, jau tuomet pripažintu, prozininku James Joyce — tapo jo oficialiuoju sekretoriumi, vakarais jam akompanuodavo pianinu, Joyce dainuodavo... Čia Beckett išmylejo ir jaunutę Joyce dukterį Liuciją, kuri jau sirgo ir vėliau 50 metų gydėsi psichiatrinėse ligoninėse. Paryžiuje išspausdino savo pirmąjį eilėraštį, pradėjo rašyti noveles, pjeses. Šiame mieste pergyveno ir nacių okupacijos metus, II pasaulinį karą, retsykliais sugrįždamas į tėvų namus gimtojoje Airijoje. („Karo metu man labiau patinka Prancūzija, o taikos metu — Airija“, — rašė S. Beckett).

Pokario metais jis ėmė rašyti prancūziškai ir netikėtai išgarsėjo paradoksaliomis pjesėmis „Belaukiant Go-do“, „Žaidimo pabaiga“, „Paskutinė Krepo juosta“, „Laimingos dienos“. Meno kritikas Martin Esslin pirmasis pavadino šią pokario Europos dramą „absurdo teatru“. 1969 metais S. Beckett sulaukė pasaulinės šlovės — jam (trečiam airių rašytojui po B. Shaw ir Yeats) įteikta Nobelio premija.

Samuel Beckett „Laimingos dienos“

Pjesė „Laimingos dienos“ parašyta 1961 metais. Tai vienas poetiškiausių ir tragiškiausių Beckett kūrinių, jau tapęs klasika: moteris, ligi pusės nugrimzdusi į žemę, už jos — tik tolimas horizontas, dangus... Pjesės pabaigoje matyti tik jos galva. Ta moteris turi tik seną krepšį, kuriame išlikę jos kasdienybės daiktai, saulės skėtė ir... savo prisiminimus, į praeitį grimztačias svajones. Kažkur ki-toje pusėje matyti vyro silueta, bet jis niekada į ją neatsisuka, nors moteris su juo kalbasi. Iš ryto skamba skambutis — Vini (herojė) atmerkia akis ir sako: „Dar viena laiminga diena...“ Skamba skambutis miegoti — ji vėl užsi-

merkia. „Laimingos dienos“ — nepaprastai telpi mūsų prabėgančio gyvenimo metafora laiko tėkmės akivaizdoje. Juk ir mes „ligi pusės jau smėlyje“, ir mus diena iš dienos užpusto byranti laiko smiltys. Ir tik tokioje „beketiškoje“ vienatvėje atsiskleidžia tikroji kiekvieno žmogaus vienatvės realybė, kurioje kiekvienas praleidžiamas 24 valandas per parą, 365 dienas per metus, daug metų per gyvenimą... Gyvosios minutės akivaizdoje kiekvienas esame absoliučiai vienišas — todėl gražus, bet tragiškas, nes milijonus savo minučių mes praleidžiame užmirę, kad jos nebesugrįši! Nukelta į 4 psl.

ŽODŽIAI SMĖLYJE

Pjesės kairių ir dešiniųjų pagal Samuelio Beckett „Laimingos dienas“

Tai rašytojui suteikė pasitikėjimo vis daugiau eksperimentuoti — jis ėmė kurti keistas pjeses „be žodžių“, sukūrė pjesę „žmogaus burnai“, rašė ir TV, radijo pjeses, pats ėmė kūrinius režisuoti, keliavo po pasaulį, dalyvaudamas ir kitų režisierių, stacinių jo dramos, repeticijs.

Paskutiniausiu gyvenimo metais S. Beckett sugrįžo į gimtuosius namus Airijoje, kur gyveno vienišas mažame kambarėlyje, tūrėjo mažą televizorių, per kurį mėgdavo žiūrėti tenisą, skaitydavo iš vaikystės išsaugotą Dantės „Dieviškosios komedijos“ tomelių italų kalba...

Kai režisierius Rocky Greenberg 1980 m. jo paklausė: „Ką jūs dabar rašote?“, šis jam atsakė: „Dar vieną dieną tyloje...“

Samuel Beckett mirė 1989 m. gruodžio 22 d., palaidotas Paryžiuje.

L. Jakštytės-Motekaitienės koncerto pasiklausius

Koncertas įvyko 2002 m. gruodžio 28 d. Balzeko Lietuvių kultūros muziejuje, „Gintaro“ salėje.

Pagrindė tai buvo Kauno Valstybinio muzikinio teatro solistės Linos Jakštytės — Motekaitienės meno dainų (art songs) recitalis, akompanuojant mums Čikagoje gerai pažįstamam pianistui Manigirdui Motekaičiui.

Bet tai nebuvo eilinis recitalis, nes jis programon įjungė plačią ir muzikalią Motekaičių šeimą — dainininkę yyrą, čelistinę Liudą Motekaitį ir jojo brolius smuikininkus Bronių ir Kazį Motekaičius bei seserį aktorę Mildą Motekaitytę — De Voe, o, be to, dar ir pranešėją Ramunę Bagdonaitę-Motekaitienę. Visų jų įnašas buvo gerai išbalansuotas ir nenustelbė pagrindinės solistės, bet sumaniai prisidėjo, sukuriant menišką visumą. Ne tik nenustelbė, bet dargi sukūrė labai patrauklią atmosferą.

Kaip iš reklaminio lankstinuko galima buvo matyti, visi atlikėjai muzikos mokslą studijavę, muzikos menai atsida- vę jauni muzikai. Dar viena aplinkybė, kuri padarė šį koncertą tokį patrauklų, tai koncerto repertuaras, apėmęs platų spektrą įvairaus žanro ir periodų kūrybos, atliktos lietuvių, italų, vokiečių, rusų, anglų, net ir latvių kalba. Turint mintyje, kad koncertas įvyko tarpušventyje, galima teigti, kad publikos susirinko labai daug.

Po Ramunės Bagdonaitės-Motekaitienės atidaro- mo žo-

džio solistė Lina Jakštytė-Motekaitienė pasirinko koncertą pradėti a cappella (be akompanimento), padainuodama lietuvių laudies dainą „Leliui, oi kas vaikščiojo“. Tokia graži ta mūsų, iš amžių glūdumos ataidėjusi ir iki mūsų laikų išlaikyta, laudies daina, ir kaip gražu, kad solistė ją praėjo savo koncertą. Tai kas, kad kūrinyne neatitiko programoje pažymėto aptarimo — Meno dainų koncertas! Po jos skambėjusios dvi mūsų laudies dainos buvo V. Paketūro „Vai žydek, žydek“ ir A. Kačanausko „Vai pūtė, pūtė“, abi išplestos ir muzikiniai išbaigtos kompozicijos. Negana, kad antrąją dainoje mūsų liaudies paralelizmu su- lygino vėjo dejavimą su tėvelio barimusi ir tiems dainos žodžiams pritaikė liudną melodiją, Kazio ir Liudo Motekaičių styginiai instrumentai tą išpūdį dar sustiprino. Solistė dainas gražiai interpretavo. Kaip ausiai ir širdžiai malonu, kai laudies dainas padainuoja išlavinti balsai, kai solistai nesibodi jomis! Maironio žodžiais tarant, jos yra tosios „tautos dainelės“, per ilgus amžius gaivinusios mūsų sielą...

Skubėjo techniškai apvaldytos dvi ilgos, koloratūrinės faktūros arijos — G. F. Handel „Solo per voi“ iš kantatos „Pastorella, vaga, bella“ ir V. Bellini „Eccomi in lieta vesta“ iš mažiau žinomos operos „I Capuletti e i Montecchi“. Ne- paisant plačios arijų tessituros (apimties), solistė dainavo

gan lengvai, švariai intonuodama. Kaip lankstinuke pažymėta, Lina Belgijoje paruošė ir atliko šios Bellini operos Džiuljetos vaidmenį Tarptautinėje jaunųjų dainininkų mokykloje. Turbūt todėl tiek laisvumo!

Po to aidėjo trys romantiškos „Lieder“ — J. Brahms „Wie Molodien zieht es“, F. Schubert „Gretchen am Spinnrade“ ir „Der Hirt auf dem Felsen“, (paskutinė padainuota lietuviškai pagal Izabelės Motekaitienės vertimą). Jei „Grėtutė“ užliuliavo ratelio dūžėjimu, kurį sumaniai sukūrė Schubert ir labai profesionaliai atliko Manigirdas pianinu, tai gal ir dar labiau publiką žavėjo paskutinėje dainoje „piemenukas“, kuris dainą duetu palydi balsą ištisai

Lina Jakštytė-Motekaitienė.

Z. Degučio nuotrauka.

Ramunė Bagdonaitė-Motekaitienė.

Zigmo Degučio nuotr.

Milda Motekaitytė-De Voe.

Z. Degučio nuotrauka.

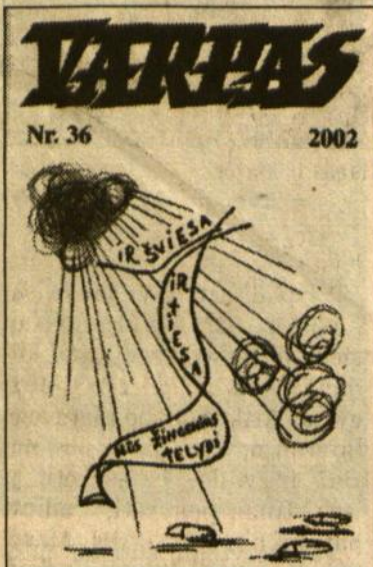

Svečiai klausosi Linos Jakštytės-Motekaitienės koncerto.

Zigmo Degučio nuotr.

Leidiniai

Dėmesio vertas metraštis

Ką tik išėjo iš spaudos šių metų *Varpas*, Nr. 36. Metraštį jau daug metų redaguoja Antanas Kučys, administruoja Grožvydas Lazauskas, leidžia Varpininkų literierių draugija. Stambus leidinys, iš viso 216 p., geras popierius, prasmingas viršelio piešinys, tik gaila — nepažymėta, kas jį piešė.

Skaitytoją stebina gausus bendradarbių skaičius, dalyvaujančių su naujomis ir aktualiomis idėjomis tiek Lietuvai, tiek išeivijai. Štai jų keli: dr. Kazys Bobelis, dr. Vytautas Antanas Dambra, dr. Kazys Karvelis, Juozas Kojelis, prof. Vytautas Landsbergis, Jonas Pabedinskas, Audronė Škiudaitė, prel. dr. Ignas Urbonas ir kiti Lietuvos bei išeivijos intelektualai.

Pirmuoju vertu upatungio dėmesio straipsniu leidžiama dr. V. A. Dambros kalba, pasakyta Los Angeles 2002.01.26 d. Lietuvos fronto bičiulių metiniame politinių studijų savaitgalyje „Kelias į tikrąjį išsilavinimą ir išeiviją“, tai yra, išsilavinimą iš sustingimo, apatijos, beviltiškumo ir panašių negerovių tautinėje ar visuomeninėje veikloje. „Tikiu į antrąjį ir tikrąjį mūsų brolių išsilavinimą iš tautų apnikusių ydų ir bėdų, savo tautos istorijos garbei ir krikščioniškos Lietuvos didybei“, baigia savo straipsnį dr. Vytautas A. Dambra.

Ilgiausia ir, galima sakyti, aktualiausia straipsnį parašė dr. Kazys Karvelis — „Kodėl taip sunkiai atsikuria demokratine Lietuva“. Neįmanoma trumpoje apžvalgoje duoti šio straipsnio platesnę analizę, bet pagrindinė mintis būtų ši: „Po 50 metų žiaurių okupacijos, siekiančios išnaikinti lietuvių tautą, nebuvo iš ko sudaryti Lietuvos valdžios demokratinį aparatą ir teko kviesti esamą nomenklatūrą. Tai žmonės, kurių nei tėvynės meilė, nei moralė, nei religija neįpareigojo. Jiems demokratinės Lietuvos atkūrimas tiek reikė kiek naudos davė“.

Prel. Ignas Urbonas, 5 psl. straipsnyje grįžta į senus laikus: „Lietuvos tragiškieji 1940 metai“. Rašo dr. Urbonas: „Dabar, atsidarius archyvam, pasirodė, kad tas Vyriausybės sprendimas (nesipriešinti, AK) buvo teisingas ir Bizausko to laiko politinė vizija buvo nuostabi. Jo pranašystė, kad karą pralaimės Vokietija, nors tada Vokietija drebino visą Europą, buvo tiksliai. Tik niekas tada negalėjo net sapnuoti, kad Rooveltas ir konferencijos lyderis Rusijos šnipai, kurie ir 'tvarkė' Europą po karo“.

Puikus straipsnis.

Prof. Vytautas Landsbergis „Vienišo teisė“ žodyje ištikimamčiai paaiškina, kodėl 1941 m. Laikinosios Vyriausybės paskelbta Lietuvos Nepriklausomybės deklaracija negali būti pripažinta teisėtai galiojanti. Laikinosios Vyriausybės be jokio parašo deklaracija dar reikalauja kruopštaus nagrinėjimo teisiniu pagrindu ir prie to, nors lėtai, einama. Reikia turėti kantrybės, klausimas dar neužmirštas.

Jonas Pabedinskas dėsto Lietuvos mokesčių politiką, red. Ant. Kučys klausia, kas atsitinka „Kai tikroji tauta — našlaitė“. Bronė Rugienė atpasakoja „Negyjančiose žaidose“ žiaurių striubų siautėjimą sovietmečiu Kupiškio rajone. Šiurpas eina nugara, ši straipsnių skaitant.

Juozas Kojelis trumpai bet aiškiai pasisako gana aktualiu klausimu, būtent „Tautiškumas ir kosmopolitizmas Lietuvos mokyklose“. „Iki šiol Lietuvoje galiojo švietimo įstatymas, artimas lietuvių fronto bičiulių švietimo koncepcijai, išdėstyti svarstymuose į pilnutinę demokratiją“, — rašo Juozas Kojelis. — Šis įstatymas švietimo bei auklėjimo tikslu laiko asmenybės ugdymą, dorovinį tobulėjimą, atsakomybės jausmą prieš šeimą, bendruomenę, valstybę konstituciją stiprinimą, tautinių, kultūrinių bei religinių vertybių įsisavinimą ir, aišku, intelektualinį paruošimą aukštųjų mokslų studijoms“.

Mokytoja Angelė Šiaurienė, straipsnyje „Kliūtys ugdant jaunimo sielose patriotiškumą ir dvasingumą“, ryškiai praplečia šių dienų mokyklinę problematiką. Mintys aktualios, šiuolaikinės ir, pasakytume, skubios. Šiaurienė teigia: „Nuo pirmųjų nepriklausomybės dienų moksleivių tautinės organizacijos, kurių tikslas ugdyti moksleivuose patriotizmą ir dorovę, išaugo tautoje lietuvių, nerūpi nei mokyklos reformos strategams, nei švietimo ir mokslo ministerijai“, — nuo ko, esą, nukentė tautinis ir patriotinis auklėjimas. Aiškiau negali būti pasakyta.

A. V. Škiudaitė prisimena dr. Leoną Kriaučiūną, kilnų patriotą, jo 5 metų mirties sukaktį, o redakcija — didįjį poetą Bernardą Brazdionį, neseniai pasitraukusį iš mūsų.

„Gyvenimas ir idėjos“ skyriuje Jonas Pabedinskas apžvelgia krikščionių demokratų veiklą dabartinėje Lietuvoje, *Varpo* redakcija duoda išsamų pasikalbėjimą su dr. Kaziu Bobeliu, kun. Žydrūnas Kulyps išryškina religinį gyvenimą Lietuvoje, jo veiklą tarp išorinio atgimimo ir vidinio sąstingio, dvi medalio pusės. V. Dambra antruoju straipsniu siūlo išlaisvinti žiniasklaidą iš turtingųjų ir įtakingųjų politikų bei verslininkų kenksmingos įtakos. Algimantas Katilius aprašo „Pogrindžio kunigų seminariją“, jos istoriją, veiklą, pavojus ir asmenis. Labai jaudinantis Audronės Škiudaitės straipsnis „Neišleik, neišleik tu iš sodžiaus...“ Sentimentai istoriniam Lietuvos kaimui, kolikių išardymo epizodai ir

Apie „Velniškas pamokas“

(Prisimenant rašyt. prof. C. S. Lewis)

Kai sukanka keli dešimtmečiai nuo žymaus rašytojo mirties, leidyklos vėl perspaudina jo raštus papigintomis kainomis, kad skaitytojai, kurie tada dar nebuvo gimę, galėtų su ta kūryba susipažinti, o visi vyresnieji — pažinti atnaujinti.

Šiuo metu JAV knygynuose pasirodė žymaus rašytojo prof. C. S. Lewis, mirusio 1963 m., knygos. Šis Oxford universiteto profesorius laikomas vienu žymiausių ir įtakingiausių XX a. krikščionių rašytojų-intelektualų. Tai neeilinė asmenybė, apdovanojama dideliais rašto talentais, kuriais praturtino pasaulio literatūrą — kritikos veikalais, populiaria teologija, fantastika ir knygomis vaikams. Iš gausių jo kūrinių populiariausi, milijonais egzempliorių pasaulyje paplitę, yra: *Narnijos kronikos* (nuostabi septynių dalių pasaka vaikams), *Iš tyliosios planetos* (fantastinė apysaka), *Velnio laiškas* (angl. *The Screwtape Letters*) ir *Tik krikščionybė* (angl. *Mere Christianity*).

Dauguma šio rašytojo knygų kalba apie krikščionybę, radikalų tikėjimą, kaip jo kritikai ir apologetai sako, kurio išpažinėjai, tartum pogrindžio kovotojai, gyvena karo zonoje. Šioje zonoje nuolat laimi Blogis, tačiau „pogrindis“ girdi vilties žinias iš Anapus.

C. S. Lewis liudija krikščionybę ir tikėjimą, ir netikėjimą, kaip asmenišką Dievo-Sutvėrejo dalyvavimą jo tvartinių gyvenime. Šio rašytojo stiprybė — teologinius, filosofinius klausimus atsakyti lengvai, suprantama kalba, kasdieniško žmogaus gyvenimo pavyzdžiais, su įžvalgu mu ir net humoru.

Galbūt populiariausia iš populiariųjų C. S. Lewis knygų yra *Velnio laiškas*. Ši knyga, kaip ir *Tik krikščionybė*, jau išversta į lietuvių kalbą ir platinama Lietuvoje.

Velnio laiškas tikrai verti skaitymo. Autorius pradeda juos dviejų žymių asmenų mintimis: „Geriausias būdas velnią išvaryti — jį išjuokti. Velnias negali pakęst pajaukos“, Martin Luther; „Velnias — išdidi dvasia. Jis neperneša išjuokimo“. Thomas More.

Šioje 128 psl. knygutėje išspausdintas 31 žmonių gundyme igudusio seno velnio, vardu Screwtape laiškas. Laiškus jis rašo jaunam, velniaus nepatyrusiam kipsui Wormwood (liet. Pelynas, arba Metėlė). Screwtape laiškas — genialus, lengvai įvykdomi pamokymai, kaip modernų žmogų įvelti į velniškas pinksles, jam pačiam tos pražūties net nesuvokiant. Laiškuose velnias Dievą vadina Priešu, Liucipieriu — Mūsų Tėvu Žemai,

pan. Informuojanti ir vertinga ano laikmečio apybraiža. Lietuvos kaime, autorės žodžiais, „dar yra padorių žmonių“. Yra ir išleistų knygų paminėjimai: *Mirties dekretas demokratijos gynėjams*, J. Kojelio *Tarp rūpesčių ir vilties*, *Naujoji Vilnis*, nr. 31, *Lituanus*, *Laisvė* ir kt.

Paskutiniai 20 psl. skirti Kudirkaitiams. Tai nauja, prieš keletą metų įsisteigusi, moksleivių organizacija. Ji smarkiai plečiasi, jau veikia 47 mokyklose ir turi per 2,000 narių. Jos auklėjimo ir veiklos

o gundomą žmogų — Pacientu.

Pirmą laišką senasis velnias pradeda perspėjimu kipsui Wormwood, nevertoti argumentų, nes „senais laikais žmogus rišo savo mintį su veikla ir buvo pasiruošęs keist gyvenimo būdą, jei sveikas protas rodė geresnį pavyzdį. Dabarties žmogus jau seniai nebeskiria, kur tiesa, kur melas. Jis žino tik: čia praktiška, čia — ne, čia atgyvenęs reikalas, čia — šiuolaikiška“ (19 psl.) Taip pat Blogio dvasiai didelė pagalba modernaus žmogaus netikėjimas dvasiomis ir, jei kada jis atkreipia dėmesį į Vėnią, tai tik kaip į komišką, kvailą pasakų figurą.

Čia verta atkreipti dėmesį, kad šiuo, vadinamuoju post-moderniu laiku, tikėjimai burtais, sapnais, horoskopais yra pasiekę zenitą. Sumaterijalėjusiame pasaulyje žmogus, ne vien iš medžiagos sutvertas, instinktyviai ieško dvasinio peno. Apsukrus Blogis pateikia jam dvasinį „erzacą“ — pseudo-religijas, pseudo-tikėjimus. Keista, kad tarp šių „erzacų“ dažnai įmaišomi monotėistinių religijų angelai. Blogis ir čia subtiliai veikia, piešdamas angelus, kaip visagalius garbinimo objektus, atjungdamas jų įvaizdį nuo Absoluto, kurio tvariniai ir tik pasiuntiniai jie iš tikrųjų yra.

Grįžtant prie Screwtape, jo laiškas kipsui Wormwood duoda velniško gudrumo pamokas bei programas. Tos pamokos yra tokios subtilios, tokios „nekaltos“, kartais rodančios net gerų darbų užuominas, kad vargšas Pacientas, gundomas žmogus, kaip žuvys praryja masalą su visais prarasto Rojaus žalčio nuodais.

Pvz., viena iš Screwtape „pamokų“: „Jei Pacientas melžiasi, priziūrėk, kad jo malda būtų 'dvasingai', t.y. daug vaizduotės ir emocijų, bet jokio nusižeminimo. Kad ir melsdamasis jis jaustųsi geresnis už kitus. Stenkis, kad Pacientas būtų 'primityviai' gestais, kaip atsiklaupimas, nusi-lenkimas, nes kūno padėtis melžiantis, būk tai, nedarą jokio skirtumo. Neleisk jam galvoti, kad iš tikrųjų kūno veiksmas turi daug įtakos sėlai“.

Kita „pamoka“ aiškina, kaip patriotizmą ir pacifizmą pavest žmogaus religijai. Kada sambūriai, išpareigojimai, protestai, manifestai pasidaro svarbiau, negu malda ir išnialūs, žmogus jau užkibęs ant Screwtape kabliuko.

Labai įsimintinos velnio „pamokos“ apie malonumą ir humorą. Screwtape rašo: „Mūsų Priešas sutvėrė ir visus malonumus, deja, mes — nė vieno.“

pagrindas: „Ką reikiama būti lietuviui, ką reikiama mylėti tėvynę“.

Šis *Varpo* numeris ypač turiningas — apima politiką, religiją, kultūrą, jaunimą ir kt. sritis. Daug žurnalo egzempliorių administracija siūnia į Lietuvą — kaip išeivijos dovana. Metraštis yra vertas skaitančiųjų dėmesio ir finansinės paramos. Aukotojų sąrašą pagarbiai dėkojama dr. Jonui Adomavičiui už dosnią auką šiam numerui — tūkstantinę.

Anatolijus Kairys

Bet mes galim žmogų skatinti tais malonumais naudotis būtinai Dievo uždraustais būdais, žodžiu, nenatūraliai. Mūsų formulė: didink malonumų troškimą, mažink jai: pasitenkinimą! (43-45 psl.)

Humoras, pagal velnią Screwtape, yra giminingas džiaugsmui, ir todėl velniui nereikalingas. Tačiau, kai humoras tampa nepadorus ir žiaurus, tada jis jau pavaldus frankis Blogio dvasiai. Žmogus gali viešai mėgautis seksu ir žiaurumu, jei visa tai apvelka anekdotu (joke) drabužiais. Net ir tas, kuriam tokie „jokes“ skamba užgauliai, juokiasi kartu, nes bijo būti apšauktas puritonu (lietuviškoj aplinkoj — davatka). Čia velnio veiklai puiki dirva, ypač jei rimtos, doros idėjos ar veiksmams diskutuojami su pašaipu, lyg tai būtų savaime aišku, kad jie tik to verti!

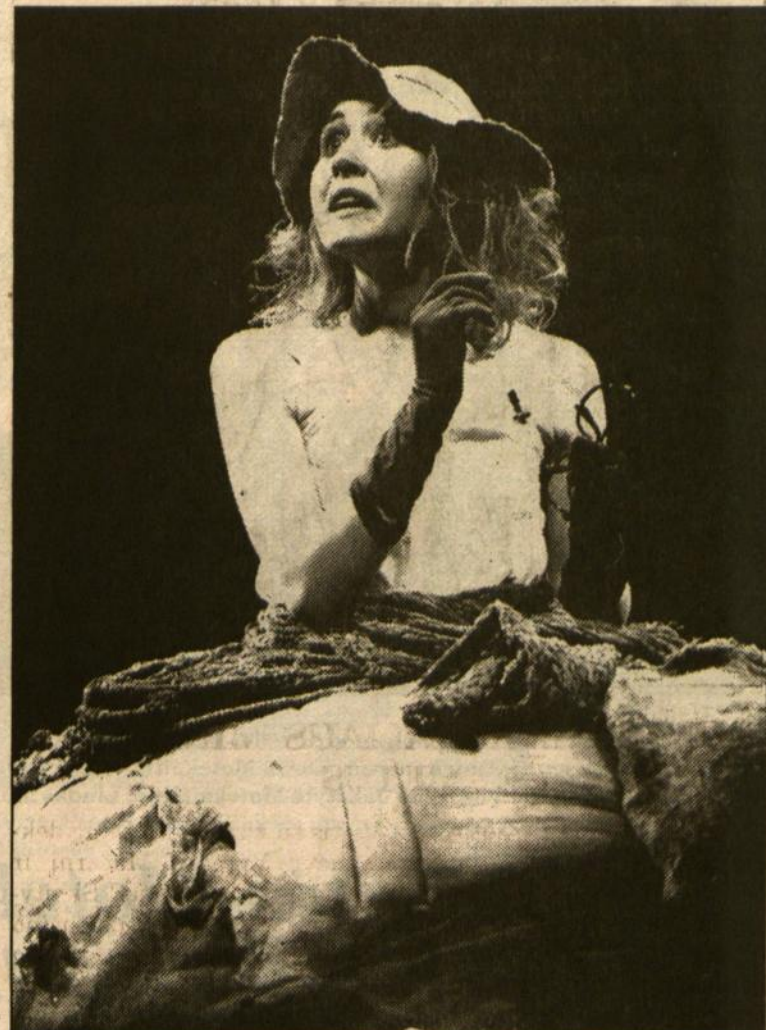
Didelis C. S. Lewis talentas, apvilktas fiktyviu velniškųjų pamokų rūbu, paliečia aktualias ir jautrias žmogaus kasdienybės sferas. Atsiveria didelės tiesos mažuose dalykuose, kurių nepaisymas lemia Amžinybę, arba Screwtape, jo Priešo — Dievo — valdoso. Šis autorius — aiškus ir įtaigus stiliasus meistras; viename trumpame sakinyje jis moka sutalpinti gilius filosofinius, teologinius svarstymus. Pvz.: dabartis — tas kas, kuriame laikas paliečia Amžinybę (todėl Sėtonas gundo žmogų Ateitimi, masindamas jį utopijomis, kaip komunizmas, mokslinis humanizmas ir pn.); Velnio tikslas įsiurbti žmogaus valią į savąjį; Dievas negali žmogaus gundyti dorybe, kaip Velnias gundo jį nuodėme; Velnias neapkenčia tylos, triukšmas yra jo išraiška; individualios sielos likimas yra svarbesnis už tautų likimą; neviltis yra didesnė nuodėmė už tas, kurias ji pagimdo; kai žmogus išmok mylėt savo artimą, kaip pats save, jis pamils save, kaip savo artimą; Sėtonas yra priešingybė ne Dievui, bet Angelui, taip kaip blogas žmogus priešingybė geram žmogui; susikonzentravimas į save — pragrazo ženklas.

C. L. Lewis gabiai vaizduoja Sėtono įtūžį žmogui: „Tas sutvėrimas iš purvo ir molio gali bendrauti su Dvasia (Dievu), prieš kurį aš — dvasia — turiu lankstytis! Mūsų Priešas iš tikrųjų myli tą parazitą ir vertina kiekvieną jį individualiai. Šitas gyvulys, šitas daiktas, lovoje pradėtas, gali žveigt į Jį (Dievą) ir matyti Jį panašų į save, kai mane apakina ir uždušina Jo liepsna!“

Velnio laiškus autorius baigia tostų, kurį meistras gundytojas Screwtape kelia sveikindamas „Gundytojų treniravimo“ kolegiją: „Sėkmingiausi gundymai įvyksta prie altoriaus!“ Stebit dabarties baisius ir skaudžius įvykius ne tik pasaulyje, bet ir Bažnyčioje, atrodo, kad „velniškos pamokos“ pritraukia vis daugiau ir daugiau mokių. Tačiau autorius minėtas „Dievo pogrindis“, kuriam tikintieji priklauso, gauna vilties žinias iš Anapus, tik reikia klausyt, girdėt ir veikti.

Nijolė Jankutė

C. S. Lewis. *The Screwtape Letters*. Simone Schuster.

Birutė Marcinkevičiūtė S. Beckett pjesėje „Žodžiai smėlyje“.

D. Matvejevo nuotr.

S. Beckett „Laimingos dienos“

Atkelta iš 3 psl.

Ir tik tada, kai mirusių mūsų minčių smiltys pradeda bels-tis į akis, staiga įvyksta praregėjimas: tragiškas, tragikomiškas, naivus — „nejaugi baigiasi gyvenimas?“

Sunku būtų rasti kitą tokį poetišką „vienatvės apaštalą“, koks yra Samuel Beckett.

Vadinama „bekeitiškoji“ realybė atkuria pačią gyvenimiskiausią žmogaus realybę, su gyvomis spalvomis ir niuansais, kurie skamba ir veikia mus kaip poezija...

Ir kiekvienas dabar skęsta upėje, vadinamoj „Buvo“... (S. Beckett)

„Laimingų dienų“ herojė Vini — vienas gražiausių moters paveikslų pasaulio dramaturgijoje, reikalaujantis nepaprasto meistriškumo, aktorinio talento — niuansuotos vaidybos bei pjesės poetikos pajautimo. Ne veltui ši vaidmenį kūrė garsiausios 20 a. teatro žvaigždės — Ruth White (New York Cherry Lane teatre), Madelaine Renaud (Paryžiuje, Odeono teatre) Natasha Pary — neseniai pasaulio scenas apkeliausiame Peter Brook pastatyme.

Jaunos lietuvių aktorės Birutės Marcinkevičiūtės Vini vaidmens interpretacija (monospektaklis „Žodžiai smėlyje“ S. Beckett pjesės motyvais) jau sulaukė pripažinimo ir Lietuvoje, ir užsienyje.

Jau premjerinis pasirodymas Tarptautiniame Minsko Monospektaklių festivalyje 1998 m. spalį (kur B. Marcinkevičiūtė tapo laureate) buvo atradimu teatro kritikams bei žiūrovams. Šio festivalio direktorė Antonina Michalcova savo padėkos laiške Lietuvos Nacionalinio teatro meno vadovui R. Tuminui rašė: „Jūsų teatro aktorės B. Marcinkevičiūtės spektaklis tapo festivalio perliuku. Ji ne tik talentinga aktorė, bet ir nepaprastai įdomi asmenybė, su daugybe ryškių privalumų: žavėjo jos muzikalumas ir plastiškumas, subtiliausia meninė intucija ir griežtas režisierės protas, betarpiška aktorinė prigimtis, atvirumas bei nuo-

širdumas. Jos talentas — tai dvasiniai lobiai, kurie turi priklausyti ne tik Lietuvai...“

Po premjeros Vilniuje teatro kritikas Vaidas Jauniškis ši spektaklį pvertino aukštesniu balu nei garsiojo P. Brook pastatymą. „Laimingos dienos pirmąsyk pasirodė beesanti juokinga pjesė, o ne intelektualinė nuobodybė!“, — rašė jis.

1999 m. kovo mėnesį B. Marcinkevičiūtė buvo pristatyta sezono „Kristoforų“ (pri- už, kasmet teikiama geriausiems Lietuvos teatro menininkams) nominacijai „Geriausio jaunojo menininko“ kategorijoje, o 1999 balandį pelnė Vilniaus Moterų draugijos žymenį „už sėkmingą sezono debiutą“.

Toliau vyko Tarptautinis Monospektaklių festivalis „Monoklis“ Sankt Peterburge (1999 balandį), kur B. Marcinkevičiūtė vėl tapo laureate.

Sankt Peterburgo Teatro kritikai ir vertinimo komisijos nariai buvo sužavėti ir šio monospektaklio scenografijos, muzikos bei aktorinio meno visuma — čia reikia paminėti ir didžiulį madų kūrėjos Jolantos Rimkutės, sukūrusios puikų kostiumą — didžiulį Vini sijoną, nuopelną, bei kompozitoriaus Antano Kučinsko minimalistinį muzikinį foną — pianino garsai spektaklyje tampa tarytum antruoju personažu, su kuriuo bendrauja herojė Vini...

Tačiau, kaip dabar matyti, monospektaklio „Žodžiai smėlyje“ sceninis gyvenimas dar tik prasideda — jau 1999 m. rudenį spektaklis keliavo į Tarptautinius monospektaklių festivalius Moldavijoje, Maskvoje, Vokietijoje, kur reprezentavo Lietuvos teatrą.

Tikėkimės, jog Čikagos lietuviams tai bus unikali progą susitikti su talentinga Lietuvos Nacionalinio teatro aktorė B. Marcinkevičiūtė ir komp. A. Kučinsku bei pamatyti jau pripažintą monospektaklį „Žodžiai smėlyje“, o taip pat gali-mybė lietuvių kalba išgirsti puikaus dramaturgo Samuel Beckett žodžius...

Parėngė Daiva Šabasevičienė, Lietuvos Nacionalinio dramos teatro literatūrinės dalies vedėja